

Леся Порядченко, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8596-8907>

Ванда Вишківська, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3007-5746>

Оксана Вознюк, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-2058>

Богдан Пустовалов, викладач кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2466-9288>

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬО-ВІЙСЬКОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ Й НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті досліджено потенціал інтеграції музейної педагогіки та військово-освітніх інновацій у системі національно-патріотичного виховання та психолого-педагогічної реабілітації молоді. Схарактеризовано ключові особливості поєднання інтерактивного музейного простору з VR-технологіями, військовими симуляторами та цифровими архівами. Обґрунтовано організаційно-педагогічні умови впровадження цих інновацій для формування стійкої громадянської ідентичності та ментального відновлення особистості в умовах воєнного стану. Визначено роль діджиталізації музеїв у збереженні історичної пам'яті та зміцненні психологічної стійкості. Запропоновані підходи сприяють модернізації освітнього процесу та адаптації молоді до викликів сучасності.

Ключові слова: музейна педагогіка; військові інновації; VR-технології; національно-патріотичне виховання; психологічна реабілітація; рефлексивні сесії; воєнний стан; громадянська ідентичність; імерсивне навчання.

Рис. 2. Літ. 20.

Lesia Poriadchenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8596-8907>

Vanda Vyshkivska, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3007-5746>

Oksana Vozniuk, Ph.D. (Pedagogy),
Senior Lecturer of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6649-2058>

Bohdan Pustovalov, Lecturer of the Pedagogy Department,
Faculty of Pedagogy, Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2466-9288>

INTEGRATION OF MUSEUM PEDAGOGY AND EDUCATIONAL-MILITARY INNOVATIONS IN PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL REHABILITATION AND NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH

Synergetic Integration of Museum Pedagogy and Military-Educational Innovations: A Framework for National-Patriotic Upbringing and Psychological Rehabilitation.

The article addresses the urgent need to modernize the national-patriotic upbringing and psychological-pedagogical rehabilitation of youth in Ukraine under the conditions of martial law. The research substantiates that traditional educational paradigms are insufficient for the "digital-native" generation, requiring a shift toward immersive, technologically advanced environments. The author explores the transformative potential of integrating museum pedagogy with military-educational

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬО-ВІЙСЬКОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ Й НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

innovations, such as Virtual Reality (VR), tactical simulators, and digital military archives, to create a multi-sensory educational space.

The study details specific cases of implementing these technologies, including virtual tours of destroyed cultural heritage, 360-degree battlefield reconstructions, and volumetric video monologues of contemporary heroes. It is demonstrated that such tools do not merely provide historical information but foster deep emotional engagement and empathy. A central focus is placed on the psychological-pedagogical rehabilitation aspect, where museum spaces serve as “safe environments” for processing collective trauma. The article introduces a methodology for “reflective sessions” and debriefing conducted by educators and psychologists post-immersion. These sessions are designed to convert intense emotional experiences into positive life attitudes, civic resilience, and post-traumatic growth.

Furthermore, the research identifies the organizational and pedagogical conditions necessary for this integration, emphasizing the need for interdisciplinary training of educators and the development of “hybrid” curricula. The author concludes that the synergy between historical memory (the museum component) and practical defense skills (the military-educational component) forms a steadfast civic identity and strengthens national security. The proposed model provides a practical blueprint for educational institutions and cultural centers to adapt to modern challenges, ensuring the mental well-being and social adaptation of the future generation.

Keywords: museum pedagogy; military innovations; VR-technologies; national-patriotic upbringing; psychological rehabilitation; reflective sessions; martial law; civic identity; immersive learning.

Постановка проблеми. Соціокультурний ландшафт України на сьогоднішній день перебуває у стані радикальної трансформації, зумовленої повномасштабною збройною агресією та загальносвітовими процесами “глобальної турбулентності”. У педагогічному вимірі цей стан характеризується руйнацією традиційних виховних алгоритмів та виникненням гострої потреби у нових, технологічно досконалих та емоційно насичених формах соціалізації молоді. Національно-патріотичне виховання в умовах воєнного стану перестає бути лише напрямом освітньої діяльності, трансформуючись у фундамент національної безпеки та життєстійкості суспільства.

Особливого значення в цьому процесі набуває проблема взаємодії педагогів, музейних працівників та реабілітологів з поколінням “цифрових номадів” – молодих людей, чие сприйняття світу детерміноване високими технологіями, кліповим мисленням та запитом на імерсивність. Практика показує, що традиційні підходи використання історичного минулого та пасивні форми навчання у роботі з цією аудиторією недостатньо враховують запит на психоемоційне відновлення та ментальну реабілітацію особистості, яка щоденно перебуває під впливом травмуючих чинників війни. У цьому контексті виникає гостра потреба у трансформації музейного та освітнього просторів із статичних осередків збереження пам’яті на динамічні платформи активного соціального досвіду і взаємодії. Відтак, постає необхідність інтеграції музейної педагогіки та військових інновацій, таких як VR, симулятори, цифрові архіви, для створення синтетичного освітнього простору, що здатні забезпечити не лише трансляцію знань, а й глибоку психолого-педагогічну реабілітацію та формування стійкої громадянської ідентичності особистості.

Аналіз останніх досліджень. Питання впровадження інноваційних підходів в освіті України ґрунтовно висвітлено В. Биковим, який визначає стратегічні напрями створення відкритого інфор-

маційно-освітнього середовища [2]. У контексті професійної підготовки фахівців особливої ваги набувають дослідження Р. Гуревича та М. Кадемї, які розглядають цифровізацію як нову дидактичну систему [7]. Процеси використання ІКТ у підготовці майбутніх викладачів аналізує в своїй праці В. Вишківська [4], а розвиток інноваційних освітніх технологій у вищій школі – Н. Кошечко [12] та І. Білоус [3]. Системний погляд на модернізацію галузі представлено в “Енциклопедії освіти” [9] та працях В. Кременя [10].

Глобальні трансформації суспільства та перехід до мережових структур детально розкрито у працях М. Кастельса [16], а виклики четвертої промислової революції для сучасної людини – у дослідженнях К. Шваба [19].

Важливим вектором сучасних досліджень є національно-патріотичне виховання та соціалізація молоді. Так, питання формування патріотизму як духовної цінності досліджено І. Бехом [1]. Проблематику соціалізації особистості та адаптації виховних систем до умов воєнного стану висвітлюють у своїх працях О. Караман [8] та Т. Журавель [11]. Як підтверджують у своїх працях Л. Гайда [5] та Н. Соколова [13, 15], музейна педагогіка у цьому контексті стає дієвим інструментом формування громадянської ідентичності. Артефакти виступають не просто предметом, а медіатором між епохами та смислами, що дозволяє поєднати минуле з сучасним через призму подій і поколінь. Особливої уваги в даному випадку заслуговує практичний досвід створення сучасних меморіальних просторів О. Ушинським [17], що демонструє консолідуючу роль музейної справи для ветеранського руху України.

Важливе значення у долученні підростаючого покоління до історичних подій відіграють інноваційні комп’ютерні технології. Науковий дискурс щодо впровадження високотехнологічних засобів (STEM-освіти, VR-технологій) спирається на роботи О. Стрижака та І. Сліпучіної [14]. Західні вчені,

такі як М. Пренскі [18] та К. Деде [17], акцентують увагу на зміні парадигми навчання у “цифрових аборигенів” через імерсивні інтерфейси. Ці підходи корелюють із теорією “потоків” М. Чиксентмігаї та концепцією конструктивістського музею (Г. Хайн, Е. Хупер-Грінхілл), де навчання відбувається через особисту інтерпретацію.

Тож, як бачимо, інноваційні технології та методи навчання на сьогоднішній день активно впроваджуються в нашу життєдіяльність. Водночас, попри значний доробок у сфері ІТ-технологій [2, 6] та загальної педагогіки [12], потенціал синергії музейного простору та військових інновацій (VR-симуляторів, цифрових архівів мілітарної історії) як цілісного інструменту психолого-педагогічної реабілітації молоді залишається недостатньо обґрунтованим. Більшість досліджень розглядають ці складники ізольовано. Невирішеною частиною загальної проблеми є відсутність організаційно-педагогічних умов інтеграції імерсивних технологій у музейне середовище для формування стійкої ідентичності та подолання посттравматичних станів, що зумовлює актуальність нашого наукового пошуку.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному визначенні організаційно-педагогічних умов інтеграції музейної педагогіки та військово-освітніх інновацій як цілісного інструменту національно-патріотичного виховання та психолого-педагогічної реабілітації молоді в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці феномен “глобальної турбулентності” розглядається як стан граничної нестабільності та хаотичної мінливості зовнішнього середовища [16, 19]. Цей стан зумовлює критичну потребу у вихованні особистості, здатної до швидкої адаптації та збереження ціннісних орієнтирів у дестабілізованому просторі. В українському контексті турбулентність набуває екстремальних форм через воєнну агресію, що супроводжується постійними безпековими загрозами, масовим внутрішнім переміщенням осіб та інтенсивною інформаційно-психологічною війною [9].

Для покоління “цифрових номадів” (digital nomads), чії когнітивні особливості сформовані у високотехнологічному середовищі, традиційні дидактичні методи часто виявляються малоефективними [18]. Це вимагає переходу до імерсивного навчання (immersive learning), де ключовими характеристиками стають ефект присутності, сенсорна мультимодальність та суб’єктність учня [17]. Музейна педагогіка в цих умовах трансформується з інституції збереження пам’яті на “лабораторію смислів” та стабілізуючий чинник національної ідентичності [5, 13].

Аналіз закордонного досвіду, зокрема Ізраїлю та США, демонструє, що поєднання військової освіти та музейного простору є загальносвітовою тенденцією модернізації виховання підростаючого покоління.

На прикладі музейних комплексів Ізраїлю, таких як Яд ва-Шем, простежується активне використання VR-технологій для подолання часової дистанції [17], що дозволяє молоді відчувати емоційну тяглість поколінь та усвідомити оборону держави як екзистенційну цінність.

Інтеграція симуляторів у військово-історичні музеї США виконує подвійну функцію – патріотичне гартування та ранню профорієнтацію молоді на високотехнологічні STEM-спеціальності [14].

В українських реаліях ці методи в деякій мірі потребують адаптації: музей має стати не лише меморіалом, а й ресурсним центром психолого-педагогічної реабілітації та практичної підготовки [11]. Розглянемо деякі приклади використання інноваційних імерсивних методів психолого-педагогічної реабілітації, які мають місце в діяльності українських музеїв.

Так, Музей зв’язки та трагедії українського народу, розташований в селищі Володарка Білоцерківського району Київської області, під керівництвом очільника музею Олександра Ушинського – ветерана та громадського діяча – трансформувався у потужний науково-методичний хаб [15].

На відміну від класичних експозицій, тут реалізується принцип активної взаємодії. Учасники мають можливість відчувати вагу сучасного спорядження, дослідити залишки дронів та засобів зв’язку. Це створює “заземлення”, виводячи підлітка з віртуального інформаційного хаосу в реальність національної зв’язки.

В музеї знаходиться цілий комплекс музейних кімнат, де учасники мають змогу доторкнутися до артефактів минулого і сьогодення. Серед них кімната-музей голоду-геноциду, Кімната-музей героїв Небесної сотні, Кімната-музей російсько-української війни, Кімната-музей Останнє пристанище московсько-російської орди та Шевченкова світлиця. Наповненість кожної кімнати музейними експонатами, які в свій час, як трофеї, зібрав О. Ушинський, дозволяє відвідувачам не лише споглядати і слухати історію становлення української державності від минулих років до сучасності, але й доторкнутися до неї, на короткий проміжок часу співіснувати в ній, як в доповненій реальності, під професійним супроводом учасника бойових дій, кіборга, військового волонтера, капітана Збройних Сил України Олександра Ушинського, який екскурсію музейними кімнатами доповнює історіями про події на фронті, про своїх побратимів, про цікаві факти щодо історії кожного музейного експонату.

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬО-ВІЙСЬКОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ Й НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Постать О. Ушинського є ключовим елементом моделі менторства. Його діяльність виконує функції, які можуть бути успішно реалізовані у сучасній музейній педагогіці. Серед них *автентифікація знань*, що дозволяє історичні факти підкріплювати “живим свідченням”, а це, в свою чергу, надає можливість подолати надмірну кількість нерелевантної, хаотичної, неперевіреної або малозначущої інформації, яка перешкоджає сприйняттю корисних

даних; та *вікарний досвід*, який реалізується через спостереження за успіхами героя-ментора, що формує “переможний сценарій” у свідомості вихованця.

Таким чином цей музейний комплекс може слугувати ефективним місцем реабілітації та національно-патріотичного виховання молоді, що потребує морально-психологічної підтримки у військовий та післявоєнний періоди.

Рис. 1. Фото з музею зв'язки та трагедії українського народу з особистого архіву Л. Порядченко

Серед вдалих прикладів музейних комплексів, які на нашу думку доречно використовувати в процесі психолого-педагогічної реабілітації молоді важливе місце займає Музей “Становлення української нації”.

Це унікальна інституція пам'яті, де історія становлення української державності в образах і подіях представлена через призму сучасних інноваційних технологій. Відвідувачі мають можливість відчутти багатомірову історію української нації через

реалістичне занурення в генезис подій та безпосередню взаємодію з 3D фігурами видатних діячів: королів та гетьманів, військових та вчених, артистів та спортсменів, які в ті чи інші часи мали вплив на хронологічний шлях розвитку України [20].

Експонати даного музею сприятимуть патріотичному піднесенню українців, які пишаються своєю країною з метою об'єднання їх навколо ідеї відродження нації і сприяння створенню позитивного іміджу України в світі.

Рис. 2. Фотоархів з сайту Музею “Становлення української нації”

Музей становлення української нації – це інноваційний освітній хаб, що забезпечує перехід від абстрактного вивчення історії до формування персоналізованого когнітивно-емоційного досвіду. Його практична цінність щодо подолання наслідків глобальної турбулентності та воєнної травми молоді полягає у наступних аспектах:

1. *Візуалізація історичного нарративу.* Для студентів, що перебувають у стані дисоціації через травматичні події війни, візуальний контакт із “олюдненими” героями минулого (від княжої доби до сучасності) виступає потужним психологічним якорем, що дозволяє перемістити фокус із внутрішньої тривоги на зовнішній об’єкт, який втілює силу та незламність українського народу. Результатом цього буде відновлення почуття історичної неперервності та причетності до “великого успішного нарративу”, що є критичним для формування життєстійкості українського громадянина.

В цьому музеї наявна мультимодальна імерсія, яка може бути використана як інструмент когнітивної реабілітації учасників. Музей використовує поєднання діорам, аудіосупроводу, світлових ефектів та запахів, що активує різні зони кори головного мозку, забезпечуючи стан “глибокого занурення”.

Стан “поток”, що виникає під час проходження залами музею, сприяє тимчасовій дезактуалізації травматичних спогадів і створює умови для “м’якої” реабілітації, де історичний контент подається не як набір дат, а як імерсивна сцена, в якій студент є активним спостерігачем.

Експозиція, присвячена російсько-українській війні, органічно інтегрована в багатовікову історію боротьби за незалежність. Завдяки такому структуруванню простору, сучасний воїн-герой, артефакти якого представлені в музеї, стає в один ряд із козацькими полковниками чи князями. Це формує у молоді “ідентифікаційну матрицю переможця”. Замість сприйняття себе як “жертви агресії”, молода людина починає ідентифікувати себе як “спадкоємця переможців”, що радикально змінює стратегію життєвої адаптації в умовах турбулентності.

Практична цінність закладу також полягає в цифровій доступності інформації. Використання аудіогідів на 8 мовах та інтерактивних табло дозволяє реалізувати самостійну роботу студента, що відповідає запитам “цифрових номадів” [18].

Використання медіа-контенту музею для створення власних освітніх проєктів, таких як цифровий сторітелінг, відеоблоги, перетворює музей на майданчик для розвитку soft skills та креативної реабілітації молоді через творчість.

Отже, Музей “Становлення української нації” є унікальним інструментом психолого-педагогічного впливу, де технологічність (3D-моделювання, мультимедіа) поєднується з фундаментальними сенсами. Його практичне застосування в освітньому

процесі дозволяє: скоротити психологічну дистанцію між сучасністю та минулим; трансформувати пасивне вивчення історії у процес активного формування ідентичності; використовувати музейний простір як зону безпечного проживання складних емоцій, що є невід’ємною частиною педагогічної реабілітації в умовах війни.

Отже, використання VR-технологій (Virtual Reality) та імерсивних рішень у вище представлених музеях, на нашу думку, радикально змінює парадигму взаємодії з відвідувачем, перетворюючи музей із статичного простору “споглядання” на динамічний простір “персоналізованого проживання”. Узагальнивши зарубіжний та національний досвід психолого-педагогічної реабілітації на засадах музейної педагогіки, вважаємо що саме інтеграція технологічних кейсів у музейний простір: від споглядання до імерсивного проживання сприятиме формуванню національно-свідомого, психологічно-стійкого, військово-підготовленого підростаючого покоління, яке здатне захищати кордони рідної держави.

Розглянемо детальніше функціональний вплив технологічних кейсів на свідомість студента.

1. Віртуальна реконструкція битв: когнітивне опанування тактики.

Використання 360°-відео та 3D-моделювання бойових дій, таких як “Битва за Київ 2022 р.”, дозволяє студенту опинитися в епіцентрі подій без фізичної загрози для життя і здоров’я [17]. З педагогічної точки зору це не просто візуалізація, а інструмент формування тактичного мислення. Студент починає розуміти “логіку оборони”, бачить взаємодію різних родів військ та роль ландшафту під час ведення бойових дій. Даний кейс забезпечує і реабілітаційний ефект: перетворення хаотичного уявлення про війну на структуровану, зрозумілу модель оборонної операції знижує рівень тривоги перед “невідомою загрозою”.

2. Цифрова реставрація спадщини: інтеграція травм втрати

Віртуальні тури зруйнованими об’єктами, наприклад “Пам’ятки Маріуполя”, виконують роль культурної реабілітації. Відтворення втраченого об’єкта у віртуальному просторі дозволяє зберегти когнітивний зв’язок із національним спадком українського народу, що в свою чергу допомагає подолати стан “культурного оніміння” [2, 13]. Студент усвідомлює, що навіть фізично знищена пам’ятка залишається в пам’яті та цифровому коді нації, що підтримує відчуття тягlosti історії.

3. Тренажерна підготовка: перехід до суб’єктності

Інтеграція симуляторів БПЛА (безпілотних літальних апаратів) та тактичної медицини безпосередньо в експозиційні зали, наприклад у Музеї зв’язки у Володарці, створить місток між історією

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬО-ВІЙСЬКОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ Й НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

та прикладною навичкою. Успішне виконання місії на симуляторі в стінах музею, за А. Бандурою [18], формує в мозку “переможний сценарій”. Студент перестає відчувати себе безпорадною жертвою обставин і стає “активним оператором”, здатним опанувати технологію захисту.

4. Імерсивні монологи: нейропедагогіка емпатії

Взаємодія з реальним ветераном чи свідком подій, як у Музеї звитяги та трагедії українського народу, з яким відвідувач може вступити у візуальний контакт, активує дзеркальні нейрони значно інтенсивніше, що сприяє виникненню ефекту “глибинної емпатії” та катарсису. Це дозволяє молоді вербалізувати власні заблоковані емоції через ідентифікацію з переживаннями героя, що є ключовим для подолання посттравматичного оніміння.

Успішна інтеграція запропонованих інновацій можлива лише за умови створення жорсткого організаційного алгоритму, який запобігає ретравматизації.

Пропонуємо авторську структуру рефлексивної сесії, яка структурована за циклом “Досвід – Осмислення – Дія” [4, 8].

Етап 1. Сенсорне розвантаження (Декомпресія)

Одразу після імерсивного занурення студент часто перебуває в стані сенсорного пересичення. Основним завданням даного етапу є повернення суб’єкта в стан “тут і зараз”. На цьому етапі доцільно використовувати техніку “Хмара тегів” або вербалізацію фізичних відчуттів (температура, вага, звуки), що дозволить вивести афект у площину раціонального мовлення.

Етап 2. Когнітивне опрацювання

На цьому етапі відбувається аналіз побаченого через призму стійкості (resilience). Учасник фокусує свою увагу не на жахах війни, а на стратегіях, які допомогли героям вистояти. Йому потрібно дати відповідь на запитання: “Що саме допомогло захиснику прийняти рішення в цей момент?”, “Які ресурси (технологічні чи внутрішні) були задіяні?”. Це зміщує акцент із травми на ресурс.

Етап 3. Трансформація досвіду: техніка “Міст у майбутнє”

Це завершальний і найважливіший етап, що базується на методах посттравматичного зростання. Суть його полягає в тому, що студент має спроектувати риси характеру чи навички героя експозиції на власні життєві завдання, давши відповідь на запитання: “Яку рису цього героя я можу використати, щоб подолати свої виклики сьогодні?”.

Такий механізм перетворює музейний артефакт чи VR-досвід на особистий інструмент стійкості. Специфіка Музею становлення української нації тут проявляється максимально: студент бачить себе не як окрему одиницю в хаосі, а як ланку в ланцюгу багатовікової незламної нації.

Отже, інтеграція технологічних кейсів у поєднанні з професійно модернованим дебрифінгом дозволяє реалізувати подвійний ефект: дидактичний (скорочення дистанції між знанням та переживанням) та реабілітаційний (трансформація тривоги у впевненість через опанування технологій та ідентифікацію з героїчними нарративами) [3, 11].

Висновки. Шляхом аналізу практико-теоретичного досвіду встановлено, що в умовах глобальної турбулентності та воєнного стану музейна педагогіка трансформується з інституції пасивного збереження пам’яті на динамічну “лабораторію смислів”. Вона виступає стабілізуючим чинником національної ідентичності, що дозволяє молодому поколінню “цифрових номадів” інтегрувати травматичний досвід війни у цілісну картину світу через імерсивну взаємодію з історією.

Поєднання військових інновацій із реальними артефактами створює унікальне освітньо-реабілітаційне середовище. Імерсивні практики активують механізми когнітивної реабілітації: відновлення самоефективності через опанування військовими технологіями студент переходить від ролі “жертви обставин” до ролі “активного оператора”, а занурення у складні ігрові чи навчальні сценарії забезпечує тимчасову дезактуалізацію травми та зниження рівня тривожності. Використання живих монологів героїв стимулює роботу дзеркальних нейронів, формуючи глибоку емпатію та життєстійкість.

Успішне впровадження запропонованої моделі потребує дотримання певних організаційно-педагогічних умов: обов’язкове впровадження рефлексивних сесій (дебрифінгів) за циклом “Досвід – Осмислення – Дія” для запобігання ретравматизації; масштабування досвіду через створення регіональних “Центрів Звитяги” та оцифрування музейних фондів (VR-сканування) для забезпечення доступності освіти; інтеграція ресурсів музеїв для створення персоналізованого історичного досвіду на загальнодержавному рівні.

Подальша наукова розробка даної проблематики може бути спрямована на створення спеціалізованих навчальних програм для вищої школи, які поєднуюватимуть VR-курс військової підготовки з нарративною психологією та курсами історії культури України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Патріотизм: від почуття до духовності : посібник. Київ : Логос, 2015. 48 с.
2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп’ютерно-технологічної бази освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 79. № 5. С. 1–21.
3. Білоус І.В., Дем’янюк А.О., Кричківська О.В. Інноваційні технології навчання в контексті розвитку сучасної освіти. *Вісник Луганського національного університету*

ІНТЕГРАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬО-ВІЙСЬКОВИХ ІННОВАЦІЙ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ Й НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

- імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки). 2021. № 2 (340). С. 13–21.
4. Вишківська В.Б. Педагогічні умови використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх викладачів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реальність та перспективи*. 2021. Вип. 81. С. 45–51.
5. Гайда Л.А. Музейна педагогіка в системі післядипломної освіти. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2. С. 45–49.
6. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Козяр М.М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія. Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2022. 380 с.
7. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
8. Журавель Т.В. Міждисциплінарний підхід у підготовці фахівців соціально-педагогічної сфери. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 4 (128). С. 115–124.
9. Караман О.Л. Соціалізація особистості в умовах воєнного стану: педагогічний аспект. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка (Педагогічні науки)*. 2022. № 3 (351). С. 12–21.
10. Кириленко С.В. Формування професійної компетентності педагога в умовах інноваційного освітнього середовища. *Вісник післядипломної освіти*. 2021. Вип. 16 (45). С. 82–96.
11. Кошечко Н.В. Інноваційні освітні технології навчання та викладання у вищій школі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка*. 2015. Вип. 1. С. 35–38.
12. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Київ : Грамота, 2005. 448 с.
13. Соколова Н.В. Розвиток громадянської ідентичності молоді засобами музейної педагогіки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки / Центр. укр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький*, 2022. Вип. 201. С. 44–50.
14. Стрижак О.Є., Сліпукхіна І.А. STEM-освіта: основні дефініції. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 62. № 6. С. 16–33.
15. Ушинський О.Є. “І на оновленій землі врага не буде супостата”. У Володарці на Київщині діє унікальний музей. *Україна молода*. 2024. 9 жовтня (№ 041). URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3928/196/185951/>
16. Castells M. *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell, 2010. 656 p.
17. Dede C. *Immersive Interfaces for Engagement and Learning*. Science. 2009. Vol. 323. P. 66–69.
18. Prensky M. *Digital Natives, Digital Immigrants*. On the Horizon. 2001. Vol. 9. No. 5. P. 1–6.
19. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum. 2016. 184 p.
20. Музей “Становлення української нації”: офіційний сайт. URL: <https://www.museumsun.org/> (дата звернення: 19.02.2026)
2. Bykov, V.Yu. (2020). Tsyfrova transformatsiia suspilstva i rozvytok kompiuterno-tekhnologichnoi bazy osvity [Digital transformation of society and development of computer-technological base of education]. *Information technology and learning tools*, 79(5), pp. 1–21 [in Ukrainian].
3. Bilous, I.V., Demianiuk, A.O. & Krychivska, O. V. (2021). Innovatsiini tekhnologii navchannia v konteksti rozvytku suchasnoi osvity [Innovative learning technologies in the context of the development of modern education]. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University (Pedagogical Sciences)*, 2(340), pp. 13–21 [in Ukrainian].
4. Vyshkivska, V.B. (2021). Pedahohichni umovy vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh vykladachiv [Pedagogical conditions for the use of information and communication technologies in the professional training of future teachers]. *Scientific journal of the National Polytechnic University named after M. P. Dragomanov. Series 5. Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*, 81, pp. 45–51 [in Ukrainian].
5. Haida, L.A. (2018). Muzeina pedahohika v systemi pislia dyploumnoi osvity [Museum pedagogy in the system of postgraduate education]. *New pedagogical thought*, 2, pp. 45–49 [in Ukrainian].
6. Hurevych, R.S., Kademiia, M.Yu. & Koziar, M.M. (2022). Informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v profesiinii osvity maibutnykh fakhivtsiv [Information and communication technologies in professional education of future specialists]. *Vynnytsia*, 380 p. [in Ukrainian].
7. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]. Kremen, V.H. (Ed.). (2008). Kyiv, 1040 p. [in Ukrainian].
8. Zhuravel, T.V. (2023). Mizhdystyplinaryi pidkhid u pidhotovtsi fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnoi sfery [Interdisciplinary approach in the training of specialists in the socio-pedagogical sphere]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 4(128), pp. 115–124 [in Ukrainian].
9. Karaman, O.L. (2022). Sotsializatsiia osobystosti v umovakh voiennoho stanu: pedahohichni aspekt [Socialization of personality in terms of martial law: pedagogical aspect]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Lviv (Pedagogical Sciences)*, 3(351), pp. 12–21 [in Ukrainian].
10. Kyrylenko, S.V. (2021). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti pedahoho v umovakh innovatsiinoho osvitnoho seredovyschcha [Formation of professional competence of a teacher in an innovative educational environment]. *Bulletin of Postgraduate Education*, 16(45), pp. 82–96 [in Ukrainian].
11. Koshechko, N.V. (2015). Innovatsiini osvitni tekhnologii navchannia ta vykladannia u vyshchii shkoli [Innovative educational technologies of learning and teaching in higher school]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series: Pedagogy*, 1, pp. 35–38 [in Ukrainian].
12. Kremen, V.H. (2005). Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty [Education and science in Ukraine – innovative aspects]. Kyiv, 448 p. [in Ukrainian].
13. Sokolova, N.V. (2022). Rozvytok hromadianskoi identychnosti molodi zasobamy muzeinoi pedahohiky [Development of civic identity of youth by means of museum pedagogy]. *Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 201, pp. 44–50 [in Ukrainian].
14. Stryzhak, O.Ye. & Slipukhina, I.A. (2017). STEM-osvita: osnovni defynitsii [STEM-education: basic definitions].

REFERENCES

1. Bekh, I.D. (2015). Patriotyzm: vid pochuttia do dukhovnosti [Patriotism: from feeling to spirituality]. Kyiv, 48 p. [in Ukrainian].

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ТА НАУКОВЦІВ

Information technology and learning tools, 62(6), pp.16–33 [in Ukrainian].

15. Ushynskiy, O.Ye. (2024, October 9). "I na onovlenii zemli vraha ne bude supostata". U Volodartsi na Kyivshchyni diie unikalnyi muzei ["And on the renewed land there will be no enemy"]. *Ukraine is young*. Available at: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3928/196/185951/> [in Ukrainian].

16. Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell [in English].

17. Dede, C. (2009). *Immersive Interfaces for Engagement and Learning*. *Science*, 323, pp. 66–69 [in English].

18. Prensky, M. (2001). *Digital Natives, Digital Immigrants*. *On the Horizon*, 9(5), pp. 1–6 [in English].

19. Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum [in English].

20. Muzei "Stanovlennia ukrainskoi natsii" [Museum of the "Formation of the Ukrainian Nation"]: official website. Available at: <https://www.museumsun.org/> (Accessed 19 Feb. 2026) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.02.2026

Прийнято до друку: 16.04.2026

Опубліковано: 04.05.2026

УДК 004.9:378.1

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.356074>

Сергій Смірнов, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри "Управління судном"

Національного університету "Одеська морська академія"
Навчально-наукового інституту морських перевезень і технологій

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3094-817X>

Ірина Дубровіна, кандидат педагогічних наук,
доцент, науковий співробітник

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6676-4789>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ТА НАУКОВЦІВ

У статті розглянуто проблему розвитку ІКТ-компетентності викладачів і науковців в умовах стрімкої цифрової трансформації суспільства та євроінтеграційних процесів в Україні. Обґрунтовано, що ІКТ-компетентність є ключовою складовою професійної успішності освітян. Визначено три взаємообумовлені педагогічні умови: забезпечення якості вищої освіти; створення цифрового освітнього середовища з якісним контентом; підготовка викладачів до діяльності у цифровому середовищі. Охарактеризовано об'єктивні та суб'єктивні перешкоди розвитку ІКТ-компетентності.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційна компетентність; педагогічні умови; цифрове освітнє середовище; науковець; ІКТ-інструменти.

Лім. 10.

Serhiy Smirnov, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Ship Management Department,

National University "Odessa Maritime Academy",
Educational and Research Institute of Navigation

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3094-817X>

Iryna Dubrovina, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Research Fellow, Vernadskiy National Library of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6676-4789>

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING THE INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF LECTURERS AND RESEARCHERS

The article examines the pressing issue of developing information and communication technology competence (ICT competence) amongst lecturers and researchers in the context of the rapid digital transformation of society and Euro-integration processes in Ukraine. It is argued that, under current conditions, ICT competence has acquired the status of a key component of professional success for specialists in the educational sector and directly determines the quality of the educational process.

The aim of the study is to identify and elaborate on the pedagogical conditions for developing ICT competence amongst lecturers and researchers within the digital educational environment. The methodological basis of the study comprises social network theory, domestic concepts of interpersonal interaction, concepts of communication and network transformations, as